

URBANE PROCESSER og SITUATIONER

Forstaden er uden tvivl det mest overbevisende udtryk der er skabt for den moderne virkelighed. Det er en by hvor man kan møde hyperversioner af Baudelaires le flaneur og patienter der netop har rejst sig fra Freuds divan, hvor man kan se Warhols og Magrittes billeder male sig selv og høre Schönbergs kompositioner akkompagnere Jim Morrisons stemme live, hvor den kognitive påvirkning fra the moving picture bliver evident og nogle af fysikkens abstrakte teorier overvældende konkrete.

Det er forstaden der har materialiseret flygtigheden; det undvigende og uhåndgribelige ... og dermed også det 20ende århundredes myte om FRIHED. Men det samtidig her dennes antitese udfolder sig; ikke som konkret vished, men snarere som en fornemmelse af hele tiden at være overvåget. Forstaden er den paranoides territorie !

De voldsomme dimensioner og distancer (hastigheder) der præger forstaden og den grad af anonymitet og abstraktion den udtrykker skaber et let og luftigt landskab, det er attraktivt at bevæge sig i. Et landskab der straks gør det klart, at symmetrien mellem individet og dets omgivelser en gang for alle er afviklet, hvilket forklarer hvorfor det er i forstaden man stærkest føler den moderne tilværelses dilemma. Det forhold, at man ikke længere kan gennemskue de strukturer og processer man er en del af, fremkalder oplevelsen af at kunne gøre lige hvad man har lyst til, men det sandsynliggør også de usynlige og selvorganiserende former for KONTROL, der afløser disciplinen som det styrende element i samfundet.

I byens historie udgør forstaden et kvantespring, der tilsidesætter alle konventioner og sprænger alle rammer. Og dog er den samtidig resultatet af en pragmatisk tilpasning til dette århundredes teknologiske frembringelser: bilen, fjernsynet, elektriciteten, træk & slip, telefonen, fjernvarme, elevatoren ... Produkter der alle virker til at reducere distancer og friktion. I dette nye koordinatsystem af komprimeret tid og rum, kan penge, varer, arbejdskraft og forbrugere cirkulere og udveksles hurtigere og over større afstande ... på kryds og tværs.

Den geografiske spredning af byens indhold og den accelererede mobilitet i samfundet gør produktionsapparatet mere smidigt, effektiviserer distributionen og stimulerer forbruget. Og afhjælper dermed, i det mindste for en periode, mange af kapitalens problemer i de fortættede industribyer. Samtidig giver det befolkningen adgang til en lang række nye muligheder, hvoraf stranden måske er den mest iøjnefaldende. Der er derfor et sammenfald af populære og kommercielle ambitioner knyttet til forstaden. Og set herfra, hvor de fleste af os lever, er løsningen på de nuværende trafikproblemer ikke færre men flere biler, mere infrastruktur og større bymæssig spredning !

Ved indfalds- og omfartsveje er der praktiske informationstavler, der på nært hold er gigantiske og om natten belyst med mega-spots. Fra produktions- og lagerhallerne afgår en jævn strøm af lastbiler og på motorveje andre steder i Europa kan man genkende lokalnavne på deres presenninger. I de rummelige indkøbscentre og sportsanlæg udbydes et varieret sortiment af livstile og (sub-)kulturer. Og de enorme objekter af neutrale standardelementer giver landskabet karakter uden at røbe dets indhold.

På de fuldautomatiske servicestationer kan man tanke op og ordne mindre indkøb, og det er let at sammenligne priser mens man passerer forbi. De udstrakte flader af marklandskab og parkeringspladser udnyttes spontant til hundetræning, loppemarked eller rulleskøjtølb. Og de bløde kurver og de store vidder langs motorvejen giver et roligt overblik og på en god dag føler man sig

ikke længere bundet af nogen eller noget.

Satelitter, radiobølger, kabler, ledninger, asfalt og elektroniske signaler forbinder forstaden med resten af verden i et komplekst kommunikationsrum, der er on-line 24 timer i døgnet. Forstadens egne tegn og symboler er derimod få og simple og kan opfattes i brøkdele af et sekund fra frontruden i en bil. Dens aktiv er dens flygtige og fremmedgørende moment ... Det, at man kan bevæge sig i den hele dagen og om aftenen ha' glemt alt om den. Og, at man kan bo der hele livet uden nogensinde at føle man hører til.

Den sindsforvirrede mand på 11te etage, der dræbte gårdmandens søn fordi han pludselig ikke kunne styre bowieknivens dæmoniske kræfter ... udtrykker, på sin egen skingre facon, blot den simple kendsgerning, at virkeligheden ikke lader sig bestemme. Og er det ikke netop det der er det egentlige problem ved forstaden og ideen om velfærd som den hidtil er blevet praktiseret; dette udkældte par der omsider er blevet respektabelt men tilsyneladende også har udspillet sin rolle ... At de baserer sig på en forudsætning om at man kan planlægge virkeligheden ?

Eller er det fordi vi misforstår planens muligheder, fordi vi synes den kun får mening gennem definitioner og restriktioner ?

Fremkomsten af rene produktionsformer er et eksempel på den måde virkeligheden leger kispus med de gode intentioner og overflødiggør den "fornuftige" adskillelse af boligmassen fra den beskidte industriproduktion. Med arbejdspladsens integretion i hjemmet er vi allerede vidner til den absolutte konsekvens af denne udvikling.

De radikale forandringer af virkeligheden: af den måde den opfører sig under indflydelse af de nye kommunikationsmidler, våbensystemer, markedsmekanismer ... af den måde den fremtræder i reklamer, i masemedierne, på nettet ... af den måde vi oplever den gennem de forskellige optikker vi anvender som bilist, som patient, som turist ... Disse forandringer finder efterhånden også udtryk i de krav der stilles til den urbane planlægning, til de problemstillinger den må behandle og de strategiske overvejelser den må gøre sig.

Vi befinder os i en situation, hvor samtlige komponenter i samfundsmakineriet (uanset styrke) er udsat for et massivt og konstant bombardement af påvirkninger fra et mylder af særinteresser og mere eller mindre tilfældige begivenheder de kun øver begrænset, eller slet ingen indflydelse på. Dette udløser en sensibilitet i hvert eneste beslutningsled, der derfor heller ikke længere med sikkerhed kan beregne konsekvenserne af deres beslutninger. På denne baggrund bliver det stadig mere relevant (og efterhånden uundgåeligt), at eksperimentere med ikke-determinerede planer, eller planer der indeholder andre former for determination end dem vi er vant til.

Selvom vi ikke kan bestemme fremtidens udseende, alene af den grund at vi ikke kan forudse kravene til dens indhold, og det derfor ofte er meningsløst at formgive de enkelte bygnings- og landskabsanlæg, og selvom fokus i stigende grad rettes mod infrastruktur, specifikke faciliteter, ressourcer og service, samt diverse immaterielle forhold -snarere end mod formen, bliver det ikke desto mindre nødvendigt at udvikle (alternative) billeder, der kan tiltrække de "rigtige" investorer (offentlige som private) til de områder der passer bedst til de jobs de skal udføre.

Disse investorers initiativer baserer sig ofte mindre på faktiske behov end på incitament og forventninger, der ikke nødvendigvis er rationelle. De planer de efterspørger er derfor heller ikke sikre eller forsikrende, de er snarere suggestive og stemningsformidlende. Planlæggeren er

ikke længere en garant for fremtidens udformning, men en historiefortæller for hvem grænserne mellem fiktion og virkelighed er udflydende.

Når vi ikke længere kan kontrollere udviklingen slipper vi også for besværet med at udtænke og bestemme alting på forhånd og vi får istedet overskud til at forestille os virkeligheden i andre varianter, til at skabe scenarier for urbane situationer der ikke nødvendigvis er realistiske, men snarere illustrerer de valgmuligheder og tilbud som den ikke-determinerede plan sandsynliggør. Scenarier der udfordrer og provokerer fremtidige developeres fantasi.

De nye produktionsformer rettet mod udviklingen af immaterielle varer og kunstige markeder og de nye mønstre af kapitalprocessering i globalt integrerede kredsløb betyder, at den økonomiske væksts afhængighed af territorial ekspansion formindskes. I stedet vil vi opleve at de eksisterende strukturer hyppigere forvandler sig for at kunne absorbere overskud, der snarere cirkulerer end akkumulerer.

Den rationelle planlægning, den overordnede styring, standardtyperne og de statiske kompositioner afløses af urbane systemer der konstant reorganiserer og omstrukturerer sig; systemer der befinder sig i en permanent tilstand af tilblivelse.

Vha de nye infrastrukturer og kommunikationsmidler har civilisationen formået at erobre alt territorie uden selv at være fysisk tilstede. Derved har den også udvisket det mere eller mindre stabile modsætningsforhold der bestod mellem byen, forstaden og (op-)landet, til fordel for en total men ustabil urbanisering, der berører samtlige aspekter af samfundet ... og samtlige samfund. Og som paradoksalt nok har realiseret sig parallelt med dens profession er forsvundet.

I kølvandet på denne udvikling forliser alle planlæggerens konventionelle argumenter om hensyn, konstans, grænser, styring, form, sammenhæng og forudsigelighed. Resultatet er et langt mere varieret og sofistikeret miljø, end nogen planlægningsinstans kunne udtænke !

I den totale urbanitet er der ingen byer og intet land; der er regionale densiteter, sektorer, frekvenser, netværk, programmer, attraktorer ... i et komplekst og dynamisk samspil, der leder alle mulige former for flow. Og som artikulerer sig gennem events, effekter og brug-og-smid-væk-produkter.

Den totale urbanitet består af mange forskellige modeller, der eksisterer side om side -ofte i indbyrdes konkurrence. En af dem har Manuel Castells og Peter Hall beskrevet i bogen: *Technopoles of the World*; Routledge 1994. Heri forsøger de ikke blot at indfange de faktorer der kan medvirke til en succesfuld udvikling af denne nye urbane hybrid (Silicon Valley f.eks.). De dokumenterer også hvor vanskeligt det er at planlægge en succes. Technopoles er innovative miljøer, der udvikler sig forskelligt, tilfældigt og uforudsigeligt. Deres succes afhænger ikke af deres form, men af de mønstre af spin-off og feed-back der genereres via deres interne kommunikationslinier; mønstre der fødes ud af formløsheden, som nogle biologer ville sige. Ikke ud af intetheden !

Det betyder også, at de planer vi udvikler ikke kun skal være i stand til at inkorporere, men også at fremprovokere nye og ukendte former for urbanitet. Deres åbenhed kan ikke bare være tomhed eller basere sig på repetition.

Det klima hvori beslutningerne om den umiddelbare udformning af vores fysiske omgivelser træffes, er præget af spekulative forventninger, pludselige indskydelser og hurtigt omskiftelige meninger pro og kontra. Det skaber krav om en ekstrem grad af fleksibilitet i de urbane systemer,

der skal kunne tilpasse sig en konstant skiftende efterspørgsel og samtidig fungere optimalt både under turbulente forhold og i ufærdig tilstand. Den slags systemer vil ha' en tendens til at skride fremad og trække sig sammen, mutere og bifurkere, fortætte og sprede sig.

I stedet for at kontrollere udviklingen ved at synkronisere systemets delprocesser i én bestemt rækkefølge, kan man forestille sig (ikke-deterministiske) systemer der virker -ikke gennem kontrol, men via gensidig indflydelse mellem uafhængige enheder der opererer i ikke-liniære, asynkrone forløb og som manifesterer sig som rumlige og tidslige forskydninger. Kaos-teorierne har vist os, at komplekse systemer er yderst følsomme overfor begyndelsesbetingelserne; selv minimale ændringer i input kan forårsage total uforudsigelighed i output. Men de har også påvist, at den indre dynamik disse systemer etablerer, vil gøre dem robuste overfor pludselige og voldsomme forandringer i deres miljø.

Beboeren i den totale urbanitet er ikke længere paranoid, men skizofren. Det bliver simpelthen en nødvendighed for at kunne bebo dette schizo-scape, hvor man uden overgang må kunne omstille sig fra en situation til en anden, fra en tilstand til en anden. Et landskab hvor betydningen af modsætninger mellem offentlig og privat, ude og inde, fylde og tomhed, by og land, høj og lav kraftigt devalueres til fordel for en kontinuert differenciering.

Indenfor sociologien bliver det stadig mere almindeligt at anvende the salatbowl -snarere end the meltingpot- som metafor for det multikulturelle samfund. I salatskålen er de forskellige ingredienser blandet sammen uden at de af den grund mister deres særegne karakteristika.

Og salater findes i et utal af varianter !

Henrik Valeur, 1998